

Użyteczne Rady Seniorów

- w kierunku dobrych praktyk

Ministerstwo Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej

ASOS 2014-2020
Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej
Osób Starszych na lata 2014-2020

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Projekt współfinansowany jest w ramach Rządowego Programu
na Rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014 – 2020

Użyteczne Rady Seniorów

- w kierunku dobrych praktyk

Opracowanie:
Anna Szelest (72)

Wydawca:
Stowarzyszenie Wspierania Organizacji Pozarządowych
MOST w Katowicach

40-064 Katowice, ul. Kopernika 26

Katowice 2017

Serdeczne podziękowania za twórczą współpracę w projekcie „Użyteczne Rady Seniorów” dla wszystkich uczestników, a szczególne dla: Bożenney, Henryka, Ewy1, Barbary, Irka, Grażyny, Adama, Antoniego, Uli1, Janki, Witka, Eli, Teresy, Adama, Franciszka, Uli2, Danuty, Ewy2, Krystyny, Franciszka, Jerzego, których życzliwa i peł-na zapala pomoc umożliwiła sfinalizowanie realizacji projektu, podczas mojej nieoczekiwanej niedyspozycji zdrowotnej.

Podziękowania dla Zespołu współpracującego w przygotowaniu i realizacji projektu „Użyteczne Rady Seniorów”, reprezentowanego, w części 60+, przez Andrzeja, Ulę, Dankę a w części 60+/2, przez Agnieszkę, Sonię, Krzysztofa, Agatę, Monikę.

Dziękujemy za życzliwą pomoc podczas realizacji projektu: Wydziałowi Europejskiego Funduszu Społecznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego, Urzędom Miast w Bytomiu, Jastrzębiu Zdroju, Łazach, Mysłowicach, Raciborzu, Zabrze, Starostwu Powiatu Bielskiego, Powiatowemu Urzędowi Pracy w Tychach, Centrum Aktywności Obywatelskiej w Dąbrowie Górniczej, Dyrekcji Zespołu „Śląsk”, Fundacji Park Śląski oraz Parkowej Akademii Wolontariatu, TVP3 Katowice, Redakcji „Dziennika Zachodniego”.

SPIIS TREŚCI

WSTĘP	05
PRZYPOMNIENIA	06
Kto jest seniorem/seniorką?	06
O Radach Seniorów – kluczowe kwestie	06
Seniorzy w politykach Unii Europejskiej	06
O PROJEKCIE	07
Geneza projektu	07
Grupy docelowe, formy zaangażowania	08
Tematyka i forma zajęć	08
CO JEST WAŻNE W PRACACH RAD SENIORÓW	11
Punkt widzenia - jak kwalifikujemy sprawy senioralne	11
Punkt widzenia - jacy są naszym zdaniem seniorzy	12
Tematyka i forma zajęć	13
GMINNY PROGRAM POLITYKI SENIORALNEJ	15
Co powinno się znaleźć w treści Gminnego Programu Polityki Senioralnej?	15
Aktywność Rady Seniorów w procesie przygotowania i wdrażania Gminnego Programu Polityki Senioralnej	17
DOKUMENTY DOT. SPRAW SPOŁECZNYCH W DZIAŁANIU RAD	18
EKONOMIA SPOŁECZNA I REALIZACJA POLITYKI SENIORALNEJ	21
INFORMACJE I MATERIAŁY DODATKOWE	23

*Pamiętaj, kiedy potrzebujesz pomocnej dłoni
– jest ona na końcu twójego ramienia.
Gdy jesteś starszy, pamiętaj, że masz drugą dłoń,
pierwsza jest po to aby pomagać sobie, druga, żeby pomagać innym.*

[Audrey Hepburn]

Wstęp

Projekt „Użyteczne Rady Seniorów” jest autorskim opracowaniem zespołu Stowarzyszenia MOST, które uzyskało dofinansowanie w ramach Rządowego Programu na Rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych w 2017 r. Projekt dotyczy wsparcia dla rozwoju działalności Gminnych Rad Seniorów na terenie województwa śląskiego. Uczestnikami są osoby 60+. Zasadą jest zaangażowanie i partnerski udział seniorów w realizacji działań merytorycznych - Uczestnicy mogą się w pełni uznać za współautorów osiągniętych rezultatów.

Przedstawiamy trzecią z cyklu krótkich publikacji przygotowanych w ramach projektów dla Rad Seniorów:

- W 2013 r. projektowi „Jak kręgi na wodzie” towarzyszył materiał w którym staraliśmy się przedstawiać własną wizję seniorów dotyczącą ich potrzeb ale także możliwości konstruktywnego angażowania się w różne sprawy lokalne.
- W 2015 r. projekt „Działaj rozważnie i skutecznie” proponował działania edukacyjne i integracyjne które powinny wspomagać sprawne i efektywne działania Rad w zakresie polityki senioralnej, a także innych spraw społeczności lokalnej, w odniesieniu do których wiedza i doświadczenie seniorów mogą się okazać przydatne.
- W 2017 r. projekt „Użyteczne Rady Seniorów” ma wprowadzać członków Rad Seniorów do pracy z obowiązującymi dokumentami i programami, które dotyczą także spraw seniorów ale przede wszystkim zainicjować zaangażowanie Rad w przygotowanie kompleksowego programu lokalnej polityki senioralnej, w formule Gminnych Programów Polityki Senioralnej.

Publikacje dostępne na stronie Stowarzyszenia MOST www.mostkatowice.pl

Przypomnienia

KTO JEST SENIOREM/SENIORKĄ?

Według definicji przyjętej przez Pierwsze Światowe Zgromadzenie na temat Starzenia się Społeczeństw ONZ w 1982 r. przyjmuje się, że osoba starsza (zamienne określenie - senior), to osoba która ukończyła 60 rok życia.

To samo ustalenie zawarł Sejm RP w [Ustawie o osobach starszych z dnia 11 września 2015 r.](#) Według Art. 4 pkt. 1 „osoba starsza – osoba, która ukończyła 60 rok życia”.

O RADACH SENIORÓW – KLUCZOWE KWESTIE

- 1) Gmina sprzyja solidarności międzypokoleniowej oraz tworzy warunki do pobudzania aktywności obywatelskiej osób starszych w społeczności lokalnej.
- 2) Rada gminy, z własnej inicjatywy lub na wniosek zainteresowanych środowisk, może utworzyć gminną radę seniorów.
- 3) Gminna rada seniorów ma charakter konsultacyjny, doradczy i inicjatywny.

Uzasadnieniem dla możliwości powołania Rady Seniorów jest potrzeba skorzystania przez społeczność lokalną z potencjału wiedzy i doświadczenia seniorów. Jest to realizacja postulatu „prawa do miasta”, czyli prawa mieszkańców, w tym osób starszych, do współdecydowania o tym jak gmina powinna funkcjonować, wyglądać, czemu służyć i na jakie programy i inwestycje wydawać środki budżetowe.

SENIORZY W POLITYKACH UNII EUROPEJSKIEJ

Unia Europejska stawia na jak najdłuższą aktywność seniorów i takie założenie wynika z konieczności opracowania działań skierowanych nie tylko do osób nieaktywnych zawodowo, ale działań które będą wspierać wydłużenie aktywności zawodowej i przygotowywać do aktywnego starzenia się.

O projekcie

GENEZA PROJEKTU

Rady Seniorów są ciągle nową formą partycypacji obywatelskiej, mimo iż część z nich zaliczyła już co najmniej jedną kadencję działalności. Projekt dotyczy efektywnego zaangażowania Rad Seniorów działających w województwie śląskim w kształtowanie oraz realizację polityki senioralnej na poziomie ich wspólnot samorządowych. Z pośród członków 31 Rad Seniorów, które w ciągu 3 lat powstały w naszym województwie, prawie połowa brała udział w jednym lub kilku projektach poświęconych profesjonalizacji Rad Seniorów. Realizowane w nich zajęcia edukacyjne oraz informacyjne pomogły rozwiązać szereg problemów na które napotykały zespoły tworzące Rady, takie jak ograniczona wiedza o działaniach samorządu, problemy w pracy zespołowej oraz komunikowaniu się grupy, aktualizacja statutów Rad itp.

Podczas roboczego spotkania Rad Seniorów, które odbyło się w Fundacji Park Śląski w grudniu 2016 r. w odpowiedzi na pytanie o sukcesy swoich Rad uczestnicy wymieniali lepszą współpracę z samorządem lub sukces projektu, który zgłosili w ramach Budżetu Obywatelskiego. Nie było to satysfakcjonujące. Zgłoszono potrzebę podniesienia rangi problemów i działań, które podejmuje Rada. Członkowie Rad stwierdzili także, że ich działalność jest w dalszym ciągu mało znana lokalnej społeczności a także w środowisku seniorów.

To spotkanie było inspiracją dla opracowania projektu, który będzie poruszał następujące tematy:

- a) program senioralny dla gminy,
- b) współpraca RS z samorządem w zakresie strategii rozwiązywania problemów społecznych oraz oceny zasobów pomocy społecznej, jako zawierających także tematy senioralne,
- c) realizacja usług społecznych dla seniorów w formule środowiskowej,
- d) wspieranie rozwoju ekonomii społecznej w celu ekonomicznej realizacji programu polityki senioralnej.

Zwrócono uwagę na potrzebę wsparcia seniorów zainteresowanych dalszą aktywnością zawodową, wskazując na następujące aspekty:

- a) oferta ciekawych miejsc pracy,
- b) zapewnienie odpowiednich warunków,

Powinna być także przeprowadzona kampania medialna poświęcona upowszechnianiu informacji dotyczących ważnych problemów osób starszych oraz działalności Rad Seniorów na rzecz ich rozwiązywania - współpraca z e-mediami, lokalną telewizją itp.

GRUPY DOCELOWE, FORMY ZAANGAŻOWANIA

- **osoby 60+**, członkowie już działających Rad Seniorów oraz seniorzy zaangażowani w swoich gminach w inicjatywy na rzecz powołania kolejnych Rad. Są to podstawowi adresaci działań, szkoleń oraz warsztatów podnoszących kompetencje, których celem ma być wzmacnianie autorytetu Rady w relacjach z samorządem i zwiększanie skuteczności jej działań na rzecz lokalnej społeczności.
- przedstawiciele administracji samorządowej oraz Rad gminy/powiatu, organizacji pozarządowych a także innych lokalnych podmiotów, którzy są zainteresowani współpracą z Radami Seniorów oraz zagadnieniami polityki senioralnej. Będą mogli uczestniczyć w szkoleniach i warsztatach na zaproszenie seniorów-uczestników projektu.

Odbiorcy pośredni:

- mieszkańcy gmin/powiatów z terenu województwa śląskiego, którzy poznają lepiej problemy seniorów oraz zapoznają z działalnością Rad Seniorów.

TEMATYKA I FORMA ZAJĘĆ

W projekcie zostaną zrealizowane odpowiednie działania edukacyjne i promocyjne. Zaplanowano realizację cyklu seminariów, które przybliżą członkom Rad następujące tematy:

- 1) **Seminarium dotyczące GMINNEGO PROGRAMU POLITYKI SENIORALNEJ (GPPS)**. Program:
 - a) Przedstawienie podstawowych informacji dotyczących lokalnych programów strategicznych, jako wprowadzenie do tematu GPPS.
 - b) Dlaczego działalność Rady Seniorów powinna wywodzić się z zapisów zawartych w Gminnym Programie Polityki Senioralnej.
 - c) Aktywność Rady Seniorów w procesie przygotowania i wdrażania Gminnego Programu Polityki Senioralnej

2) **Seminarium dotyczące GMINNEGO PROGRAMU ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH ORAZ OCENY ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ.** Program:

- a) Przedstawienie informacji dotyczących lokalnych programów rozwiązywania problemów społecznych oraz zbierania danych dotyczących pomocy społecznej.
- b) Formy współpracy Rady Seniorów z wydziałami i jednostkami samorządu w zakresie przygotowania GPRPS oraz OZPS.
- c) Korzystanie przez RS z informacji zawartych w wymienionych dokumentach. Monitoring ich realizacji w zakresie problematyki senioralnej.

3) **Seminarium dotyczące ŚRODOWISKOWEJ FORMUŁY REALIZACJI USŁUG DLA SENIORÓW.** Program:

- a) Przedstawienie informacji na temat oferty usług społecznych, przewidzianej do realizacji w programach dofinansowanych ze środków Unii Europejskiej – RPO woj. śląskiego dla Poddziałania 9.2.5.
- b) Formy współpracy Rady Seniorów z instytucjami samorządowymi, organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami uprawnionymi do wnioskowania o dotacje w ramach konkursu.

4) **Seminarium dotyczące UDZIAŁU EKONOMII SPOŁECZNEJ W REALIZACJI POLITYKI SENIORALNEJ.** Program:

- a) Przedstawienie informacji na temat ekonomii społecznej, działalności podmiotów ES, przykładów usług społecznych dla seniorów realizowanych w formule ES.
- b) Zaangażowanie Rad Seniorów w działania na rzecz wspierania rozwoju ekonomii społecznej w gminach regionu śląskiego:
 - określanie potrzeb środowiska senioralnego, które mogą być realizowane w formule ES,
 - współpraca z samorządem dotycząca lokalnego rozwoju ekonomii społecznej, m. in. w celu ekonomicznej realizacji programu polityki senioralnej,
 - promocja wśród seniorów pracy, w roli ekspertów zawodowych w podmiotach ES.

A. Doradztwo

W projekcie zaplanowano usługi doradcze, indywidualne i grupowe, dotyczące

powyższych tematów, w tym komunikacji oraz wsparcia pracy zespołu Rady w przypadku kwestii problemowych.

B. Platforma kontaktowa dla Rad Seniorów działających w województwie śląskim

Facebook – „Rady Seniorów Śląsk”; Poznajmy się i dajmy się poznać - galeria Rad Seniorów w naszym regionie + forum kontaktowe.

C. Warsztat scenariuszy.

Autorskie materiały przygotowane przez seniorów na wybrane przez nich tematy, w formie scenariuszy krótkich filmów. Udział uczestników w realizacji materiału filmowego.

Co jest ważne w pracach Rad Seniorów

Rada Seniorów jest reprezentacją środowiska seniorów, która ma wspierać organy samorządu w zakresie spraw dotyczących lokalnej społeczności 60+. Rada konsultuje ważne dla seniorów projekty dokumentów, doradza oraz przedstawia inicjatywy w sprawach dotyczących seniorów i jako organ doradczy ma wpływ na politykę lokalną. Działalność Rady powinna potwierdzać celowość korzystania z wiedzy i doświadczenia seniorów dla dobra całej społeczności.

PUNKT WIDZENIA - jak kwalifikujemy sprawy senioralne

A

Jeżeli, jako Rada Seniorów, uznamy, że seniorzy to poważny **PROBLEM SPOŁECZNY I GOSPODARCZY** to jest już wiele dokumentów, także dotyczących warunków lokalnych, które na pewno zajmują się tym **PROBLEMEM**, między innymi przedstawiając dane ilościowe, przyczyny występowania a nawet różnicowanie ze względu na lokalizację. Dokumenty typu „strategia rozwiązywania” czy „ustawa o pomocy” określają a także normują działania mające prowadzić do rozwiązywania **PROBLEMU**.

... efekt, to lokalizacja seniorów
W OBSZARZE ZADAŃ POMOCY SPOŁECZNEJ

B

Jeżeli, jako Rada Seniorów, uznamy, że seniorzy to poważny **TEMAT SPOŁECZNY I GOSPODARCZY** to obok utrudnień a nawet obciążania społeczności przez potrzeby seniorów, obowiązkowo powinny pojawić się wartości i dodatni potencjał, który mogą oni wносить. W dokumentach dotyczących spraw senioralnych nie brakuje danych „negatywnych”, natomiast brakuje ich odpowiedników „pozytywnych”. Przy wyznaczaniu i normowaniu działań na rzecz osób starszych, nie podkreśla się roli seniorów aktywnych, działających mimo wieku w obszarach społecznych i gospodarczych.

... efekt, to lokalizacja seniorów
W OTOCZENIU SPOŁECZNYM, JAKO JEGO CZĘŚCI

PUNKTWIDZENIA - jacy są, naszym zdaniem seniorzy

Potwierdzanie stereotypu, że senior to człowiek szczególny, którego cechują:

- schorowanie - fizyczne – psychiczne - społeczne,
- nieprzydatność zawodowa i społeczna,
- brak wiary w siebie, brak pasji i pomysłu na życie,
- roszczeniowość, nachalność, agresja – „starczy bandytyzm”, chamstwo, pazerność, narzekactwo, ponuractwo,
- naiwność, łatwowierność, nie wyciąganie wniosków z doświadczeń,
- trudność w komunikacji z otoczeniem / innymi ludźmi,
- pasywność (telewizja, ławeczka z piwem), „niech mi ktoś coś zorganizuje”,
- brak wizji na przyszłość, brak realizmu w ocenie własnej sytuacji,
- brak umiejętności i niechęć do nowoczesnych technologii.

SZERSZY OBRAZ - senior to człowiek szczególny, którego cechują:

Pozytywy posiadane przez tę grupę wiekową:

- solidne, bardziej wszechstronne wykształcenie, w warunkach kiedy programy nauczania stawiały wyższe wymagania a edukacja miała lepszą jakość na każdym poziomie i co ważniejsze, kompetencje nabyte podczas pracy zawodowej zgodnej z wykształceniem,
- zaradność i umiejętność działania w trudnych warunkach/sytuacjach, altruizm wobec słabszych (sprawdzianem tego był np. okres „kartkowy”).

Bariery, budowane przez samych seniorów:

- pogodzenie ze stereotypem starości, jako okresu w życiu bez szerszej aktywności, perspektywy i planów na przyszłość,
- uznanie za własną definicji potrzeb 60+, w wersji ograniczonej do zapewnienia opieki zdrowotnej, bezpieczeństwa i organizacji wolnego czasu,
- niskie wymagania dotyczące jakości usług i świadczeń, nieumiejętność skutecznego egzekwowania swoich praw,
- zagubienie w obecnych warunkach płynności reguł i zachowań społecznych.

CO OSOBY STARSZE MOGĄ ZROBIĆ DLA INNYCH I OTOCZENIA?

(materiał z warsztatów w projekcie „Działaj rozsądnie i skutecznie”)

1. Służyć pomocą wszystkim potrzebującym, w miarę swoich możliwości, chcieć i umieć rozmawiać z ludźmi.
2. Przekazywać wiedzę i umiejętności, w szczególności doświadczenia zawodowe.
3. Dbać i upowszechniać pamięć i tradycję historyczną, kulturalną.
4. Działania społeczne, np. pomoc sąsiedzka, aktywizowanie lokalnej społeczności, organizacja różnych imprez sąsiedzkich.
5. Zachęcanie młodych do współpracy na rzecz seniorów.
6. Organizować system informacji o ludziach starszych, także rodzinach i dzieciach w najbliższym otoczeniu, wymagających wsparcia w jakiejkolwiek formie.
7. Zwracać uwagę na podstawowe potrzeby ludzi (w różnych obszarach, bariery architektoniczne, niespójne przepisy itp.).
8. Udzielać się w samorządzie, w szczególności wykorzystywać możliwości Rad Seniorów.

9. Wspierać działania społeczno–wychowawcze i kulturalno–wychowawcze, pomagać placówkom przedszkolnym, szkolnym, świetlicom i ośrodkom opiekuńczo–wychowawczym.
10. Angażować się w sprawy osób niepełnosprawnych.
11. Zaangażowanie w wolontariat.

Gminny Program Polityki Senioralnej

Współpracę Rady Seniorów z samorządem gminnym (Radą Gminy, Zarządem, Wydziałami, Instytucjami Samorządowymi itd.) powinno znacząco ułatwić działanie w oparciu o dokument dotyczący lokalnej polityki senioralnej. Chodzi o wieloaspektowy, wieloletni **Gminny Program Polityki Senioralnej**, przyjęty w formie Uchwały Rady Gminy. Potrzebny jest taki szczególnie dokument, ponieważ szerokiego zakresu tematów dotyczących mieszkańców - seniorów, nie da się sprowadzić do jednego z rozdziałów zawartych w Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych.

Całość działalności Rady Seniorów powinna wywodzić się z zapisów zawartych w Gminnym Programie Polityki Senioralnej.

CO POWINNO SIĘ ZNALEŻĆ W TREŚCI GMINNEGO PROGRAMU POLITYKI SENIORALNEJ?

GMINNY PROGRAM POLITYKI SENIORALNEJ (dalej: GPPS) to dokument ogarniający jak najszerszej tematy dotyczące seniorów, charakterystyczne dla obszaru i społeczności danej gminy:

A – problemy seniorów, które trzeba rozwiązywać,

B – potencjał seniorów, z którego należy korzystać

Program powinien określić cele i działania, także w ramach następujących obszarów:

- polityka społeczna,
- przestrzeń i miejsce zamieszkania,
- relacje międzypokoleniowe,
- aktywność zawodowa,
- aktywność edukacyjna, społeczna i kulturalna,
- promocja zdrowia i profilaktyka zdrowotna,
- bezpieczeństwo,
- inne wynikające ze specyfiki lokalnej.

Warto zwrócić szczególną uwagę na opracowanie w ramach GPPS następujących tematów

- relacje międzypokoleniowe,
- aktywność zawodowa,
- aktywność edukacyjna, społeczna i kulturalna,

Ponieważ będą przynosić korzyści w postaci większego zaangażowania seniorów w działania na rzecz własnego i młodszych pokoleń w społecznościach lokalnych, oraz ich aktywnego funkcjonowania w wymiarze obywatelskim.

AKTYWNOŚĆ RADY SENIORÓW W PROCESIE PRZYGOTOWANIA I WDRAŻANIA GMINNEGO PROGRAMU POLITYKI SENIORALNEJ

Przygotowanie tego dokumentu może być inicjatywą Rady Seniorów. W jego opracowaniu powinni brać udział przedstawiciele różnych sektorów. W konsultacji Programu warto zapewnić udział nie tylko seniorów ale także ogółu mieszkańców, ponieważ chodzi o dokument stanowiący lokalne prawo.

1) Inicjatywa

- wystąpienie do Samorządu Gminy o przygotowanie i wdrożenie Gminnego Programu Polityki Senioralnej.

2) Doradztwo

- zaangażowanie członków Rady Seniorów w przygotowanie materiałów dotyczących sytuacji seniorów w gminie (pomoc w badaniach ankietowych, wywiadach), współpraca w przygotowaniu części diagnostycznej,
- współpraca w opracowaniu programu na rzecz seniorów – ustalenie priorytetów, wyznaczenie celów i określenie działań, wskazanie modelu i potencjalnych źródeł finansowania oraz określenie podziału zadań.

3) Konsultacje

- współpraca w przeprowadzeniu konsultacji społecznych projektu dokumentu, przy opracowaniu wyników konsultacji oraz ustaleniach dotyczących ich wprowadzania do dokumentu.

4) Monitoring realizacji i okresowa aktualizacja Programu

- prowadzenia monitoringu i ewaluacji, obejmujące osiągnięcie wskaźników i rezultatów oraz okresową aktualizację treści dokumentu.

Rola dokumentów strategicznych w działaniu Rad Seniorów

Rada Seniorów, jako organ konsultacyjno-doradczy, w swoich działaniach potrzebuje znajomości dokumentów przyjętych przez samorząd, które dotyczą osób starszych. Są one istotne, ponieważ zawarte w nich dane mają znaczenie decydujące w działaniach podejmowanych przez samorząd na rzecz seniorów.

Właściwa diagnoza potrzeb osób starszych jest niezbędna do rzetelnego planowania działań także Rad Seniorów, które opierać się powinny nie tylko na osobistych doświadczeniach członków Rady, ale na całościowym oglądzie i analizie problemów dotyczących seniorów. O ile członkowie Rad Seniorów posiadają zwykle bardzo duże rozeznanie w zakresie potrzeb środowisk które reprezentują, to bardzo często brakuje im danych dotyczący skali problemu w całej gminie. Przeprowadzanie własnych badań jest trudne i wymaga zaangażowania środków, którymi Rady Seniorów nie dysponują.

A tymczasem te dane można odnaleźć w dokumentach już opracowanych przez samorząd.

Na szczególną uwagę zasługuje tutaj Ocena Zasobów Pomocy Społecznej (dalej: OZPS). Jest to dokument, który organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego (czyli wójt/burmistrz/prezydent) zobowiązany jest na podstawie art. 16a ustawy o pomocy społecznej przedstawić Radzie Miasta do 30 kwietnia każdego roku. Cały dokument liczy sobie kilkadziesiąt stron i obejmuje całość zadań należących do obowiązków gminy w obszarze pomocy społecznej, również dane dotyczące osób starszych, w tym:

- Liczba osób powyżej 65 roku życia z podziałem na płeć,
- Liczba osób starszych korzystających z pomocy społecznej,
- Liczba klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów,
- Informacje o Domach Pomocy Społecznej i innych instytucjach (np. Dzielne Domy Pomocy Społecznej, które powstały w ramach programu Senior Wigor) obejmujące – ilość, ilość miejsc i osób korzystających, długość kolejek, wysokość ich dofinansowania przez gminę,
- Liczba osób starszych objęta pomocą w formie usług opiekuńczych,

- Liczba mieszkań chronionych,
- Informacje o turnusach rehabilitacyjnych.

Jest to jeden z niewielu dokumentów, który zawiera opis sytuacji w ciągu kilku lat (obejmuje przynajmniej rok poprzedni, obecny oraz prognozę na rok następny), co pozwala w bardzo prosty sposób wyznaczyć trendy i obszary, w których usługi pomocy społecznej zyskują na znaczeniu. Przykładowo podczas seminarium w Dąbrowie Górniczej, nawiązała się długa dyskusja dotycząca zapotrzebowania na usługi opiekuńcze, których ilość w ciągu ostatnich lat wzrosła o 500%

POMOC W FORMIE USŁUG

Wskaźnik korzystających z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych realizowanych w ramach zadań własnych - gmina i miasto na prawach powiatu

rok		2012	2013	2014	2015	2016	2017 prognoza
Liczba osób objęta pomocą w formie usług opiekuńczych w wieku poprodukcyjnym*	1	28	34	95	90	133	133
Liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym*	2	14 341	15 557	24 134	25 327	26 640	26 640
Wartość wskaźnika w1 / w2 x 100% (%)	3	0	0	0	0	0	0
Dynamika (%)	4	x	0	0	0	0	0

* wiek poprodukcyjny kobiety w wieku 60 i więcej, mężczyźni 65 i więcej

Innymi rodzajami dokumentów są Strategie Rozwiązywania Problemów Społecznych.

Podstawą ich opracowania są przepisy ustawy o pomocy społecznej. Dotyczą całości problemów społecznych w gminie i zawierają zapisy dotyczące seniorów. Dobrym przykładem jest Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Racibórz na lata 2007 - 2022,

KATALOG PROBLEMÓW SENIORÓW W RACIBORZU

PROBLEMY OSÓB STARSZYCH W RACIBORZU	% WSKAZAŃ
Ubóstwo i bieda	54,0
Niepełnosprawność	56,0
Brak opieki ze strony rodziny	68,0
Choroby	76,0
Samotność	72,0
Bariery architektoniczne	42,0
Utrudniony dostęp do placówek rehabilitacyjnych	62,0
Utrudniony dostęp do placówek opiekuńczych	36,0
Brak akceptacji w środowisku lokalnym	14,0

Źródło: badania społeczne przeprowadzone wśród przedstawicieli instytucji.

W części diagnostycznej cały rozdział poświęcono sytuacji seniorów. Opisy zawierają szczegółowe dane dotyczące zarówno sytuacji materialnej, rodzinnej i zdrowotnej seniorów, jak również dane dotyczące wszystkich form pomocy oferowanym osobom starszym przez miasto.

Jak dotrzeć do tych dokumentów?

Najlepiej poprosić przedstawicieli miasta aby zreferowali zapisy zawarte w dokumentach strategicznych, które dotyczą osób starszych, na posiedzeniu rady seniorów. Ale jeśli chcemy sami przygotować takie dane to też nic nie stoi na przeszkodzie. Wszystkie dokumenty strategiczne a takim jest strategia rozwiązywania problemów społecznych są przyjmowane jako uchwała rady gmin, więc ich treść jest dostępna w Biuletynie Informacji Publicznej. Jeśli nie jesteśmy w stanie sami znaleźć tych dokumentów na stronach internetowych (np. część gmin nie przyjmuje OZPS w formie uchwały rady gminy) zawsze możemy wystąpić z wnioskiem o udostępnienie ich na podstawie ustawy o dostępie do informacji publicznej.

Właściwa diagnoza potrzeb i zebranie tych danych jest niezbędne do prawidłowego planowania działalności na rzecz seniorów w mieście. Przedstawione wyżej dokumenty to tylko część dokumentów jakie samorzady przyjęły, a które dotyczą całego szeregu tematów z obszaru działalności rad seniorów np. strategia rozwoju, dokumenty dotyczące kultury czy sportu. W bardzo niewielu samorządach przyjęto dokumenty strategiczne dotyczące osób starszych takie jak gminny program senioralny.

Bez takiego rodzaju dokumentu Radom Seniorów bardzo ciężko planować działania systemowe i często skupiają się one na działaniu akcyjnym. Sama praca nad takim dokumentem może pomóc radom seniorów w opracowaniu swojego planu działania. Ponadto taki program jest nie tylko planem działań rady ale przede wszystkim wskazuje samorządowi priorytetowe obszary działania na rzecz seniorów.

(opracowanie: Krzysztof Hołyński – Stowarzyszenie MOST)

Ekonomia społeczna i realizacja polityki senioralnej

Osoby starsze, zarówno jako grupa społeczna, jak i demograficzna, nie stanowią jednorodnej zbiorowości. Na tle innych grup społecznych osoby starsze wyróżniają cztery podstawowe cechy:

- 1) feminizacja,
- 2) singularyzacja,
- 3) spadek dochodów,
- 4) pogorszenie stanu zdrowia.

Cechy te wpływają na konieczność korzystania z usług świadczonych w celu wspierania seniorów w realizacji codziennych czynności, z drugiej strony wpływają na ich kształt i sposób dostarczania.

Realną odpowiedzią na potrzeby seniorów może być ekonomia społeczna.

Podstawową zasadą ekonomii społecznej, nazywanej także gospodarką społeczną lub przedsiębiorczością społeczną, jest nadrzędność działań na rzecz ludzi (członków, podopiecznych) nad maksymalizacją zysku.

Analizując kwestie związane z pojęciem ekonomii społecznej, jednym z podstawowych elementów jest **przedsiębiorstwo społeczne**.

Najbardziej popularną i często stosowaną definicją jest ta sformułowana przez pracowników europejskiej sieci badawczej EMES (European Research Network).

Według niej za przedsiębiorstwo społeczne uznaje się działalność o celach głównie społecznych, której zyski w założeniu są reinwestowane w te cele lub we wspólnotę, a nie w celu maksymalizacji zysku lub zwiększenia dochodu udziałowców czy też właścicieli. EMES określa kryteria społeczne i ekonomiczne, którymi powinny charakteryzować się inicjatywy wpisujące się w ekonomię społeczną.

KRYTERIA EMES:

Kryteria ekonomiczne:

- prowadzenie w sposób względnie ciągły, regularny działalności w opar-

- o instrumenty ekonomiczne;
- niezależność, suwerenność instytucji w stosunku do instytucji publicznych;
- ponoszenie ryzyka ekonomicznego;
- istnienie choćby nielicznego płatnego personelu.

Kryteria społeczne:

- wyraźna orientacja na społecznie użyteczny cel przedsięwzięcia;
- oddolny, obywatelski charakter inicjatywy;
- specyficzny, możliwie demokratyczny system zarządzania;
- możliwie wspólnotowy charakter działania;
- ograniczona dystrybucja zysków.

Najbardziej popularnymi przykładami przedsiębiorstw społecznych są fundacje, stowarzyszenia czy spółdzielnie socjalne. Dostarczają one usługi, które co do zasady są świadczone przez administrację publiczną bezpośrednio (w ramach sektora publicznego) lub przez finansowanie prywatnych realizatorów tych usług.

Wśród najistotniejszych usług publicznych, które mogą zainteresować środowisko seniorskie są usługi opiekuńcze świadczone w domu oraz prowadzenie różnego rodzaju instytucji opiekuńczych (domy dzienne, środowiskowe, kluby seniora), czy działania w obszarze szeroko rozumianej służby zdrowia.

Nową, rozwijającą się formą usług publicznych są usługi asystenckie przeznaczone dla osób z niepełnosprawnościami.

Oczywiście przedsiębiorstwa społeczne dostarczają także usługi rynkowe. Tutaj należałoby wymienić np. usługi ogólnobudowlane, utrzymania terenów zielonych – np. ogrodów przydomowych, usługi cateringowe – dowóz posiłków, kosmetyczne, np. podologiczne (szczególnie istotne dla osób ograniczonych ruchowo, dotkniętych chorobami kości i stawów, chorobami przemiany materii w tym cukrzycą), a także wysokospecjalistyczne usługi prawne czy mediacji.

Warto sprawdzić jakie podmioty działające w obszarze ekonomii społecznej funkcjonują w nasze okolicy i skorzystać z ich oferty.

(opracowanie: Sonia Rzeczkowska – Stowarzyszenie MOST)

Informacje i materiały dodatkowe

„wiele dokumentów” - czyli zalecane lektury

Dokumenty poziom krajowy, w tym:

- Ustawy: o samorządzie gminnym/ powiatu/ województwa
- Ustawa o osobach starszych
- Ustawa o pomocy osobom niesamodzielnym
- Ustawa o pomocy społecznej
- Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

Dokumenty poziom regionalny, w tym:

- Strategia Rozwoju Województwa
- Wojewódzka Strategia Polityki Społecznej
- Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
- Regionalny Program Operacyjny

Dokumenty poziom gminy, w tym:

- Gminna strategia rozwiązywania problemów społecznych
- Ocena zasobów pomocy społecznej
- Strategia rozwoju
- Programy Rewitalizacji
- Plany Miejscowe
- ZIT (Zintegrowane Inicjatywy Terytorialne)
- BUDŻET !!!!!!!

Pomocne lektury

1. **Decyzja Parlamentu Europejskiego 940/2011** z dnia 14 września 2011 r. w sprawie Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej (2012)
2. **„STOP dyskryminacji ze względu na wiek”** (publikacja) Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce, 2006 r.
(http://zysk50plus.pl/storage/fck/file/stop_publicacja.pdf)

*...bierzmy przykład
z mądrej sowy*

zaczniemy pracować
nad naszymi lokalnymi
programami polityki
senioralnej
dzielmy się
doświadczeniami i
dobrymi pomysłami

[/RadySeniorowSlask](#)

www.mostkatowice.pl

ankasz2@op.pl

(kontakt z doradcą)

Stowarzyszenie Wspierania Organizacji Pozarządowych MOST powstało w 1995 r.

Misją Stowarzyszenia MOST jest rozwój społeczeństwa obywatelskiego, promowanie, inicjowanie i wspieranie aktywności społecznej mieszkańców regionu śląskiego oraz zwiększenie udziału organizacji pozarządowych w rozwiązywaniu problemów lokalnych. Zadania realizujemy poprzez pomoc organizacjom pozarządowym w ich działalności oraz wspieranie inicjatyw obywatelskich i osób zaangażowanych w działania społeczne. Prowadzimy szkolenia, doradztwo, służymy informacjami w zakresie odpowiadającym celom statutowym.

Inicjujemy i wspieramy partnerską współpracę na rzecz rozwoju społeczności lokalnych. Animujemy działalność Śląskiej Sieci 3 Sektora, stowarzyszenia którego członkami jest ponad 30 organizacji pozarządowych z terenu województwa śląskiego. Współpracujemy z organizacjami pozarządowymi i sieciami organizacji, krajowymi i międzynarodowymi.

W ramach działalności oferujemy szkolenia i doradztwo w następującym zakresie tematycznym:

- zakładanie i prowadzenie organizacji pozarządowych,
- wymogi formalno- prawne w działalności organizacji,
- pozyskiwanie środków na działalność, w tym fundraising,
- prowadzenie współpracy międzysektorowej,
- prowadzenie współpracy ze społecznościami lokalnymi
- tworzenie i działania społecznych ciał konsultacyjnych, w tym rad pożytku publicznego, rad seniorów, itp.

Więcej informacji: www.mostkatowice.pl

Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – bez utworów zależnych 3.0 Polska – Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych). Jest to najbardziej restrykcyjna z licencji.

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/pl/>

Projekt „Użyteczna Rady Seniorów” jest autorskim opracowaniem zespołu Stowarzyszenia MOST, dotyczy wsparcia dla rozwoju działalności Gminnych Rad Seniorów na terenie województwa śląskiego. Stowarzyszenie MOST od wielu lat propaguje aktywność seniorów w sprawach społecznych, poprzez inicjowanie i wspieranie udziału osób starszych w działalności dla swoich społeczności oraz w organizacjach pozarządowych, nie tylko senioralnych. Zajmujemy się środowiskiem seniorów, w aspekcie korzystania z ich zasobu wiedzy i doświadczenia w gremiach doradczych samorządu. Zrealizowaliśmy już 2 projekty poświęcone temu tematowi: „Jak kręgi na wodzie” (2013) i „Działaj rozważnie i skutecznie” (2015), w których całość zadań merytorycznych była współrealizowana przez osoby 60+. Prowadzimy stały program doradztwa dotyczący współpracy Rad Seniorów z samorządem i lokalną społecznością. Podczas dorocznych Kongresów „Obywatel Senior” zainicjowanych przez Fundację Park Śląski, przedstawiamy aktywności seniorów w obszarze spraw publicznych, edukacji zawodowej i zatrudnienia oraz promujemy tworzenie lokalnych Gminnych Programów Polityki Senioralnej.

Zapraszamy na stronę FB – Rady Seniorów Śląsk

 /RadySeniorowSlask

Stowarzyszenie Wspierania
Organizacji Pozarządowych

Ministerstwo Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej

ASOS 2014-2020

Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej
Osób Starszych na lata 2014-2020

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

ISBN 978-83-938646-2-1